

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.456.02 в Інституті вищої освіти
Національної академії педагогічних
наук України
проф. Калашніковій С.А.

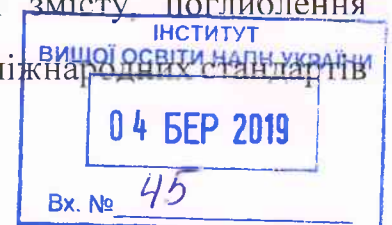
ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Дем'яненко Наталії Миколаївни
на дисертаційне дослідження Кузько Маріанни Сергіївни
**«Професійна підготовка майбутніх геологів на бакалаврському рівні із
застосуванням ситуативного моделювання»,**
представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

1. Ступінь актуальності обраної теми

Тема дослідження актуальна. Прагнення України до економічного суверенітету, енергонезалежності («Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020», «Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року» та ін.) зумовлює потребу у підвищенні ефективності надрокористування, розвитку та зміцненні мінерально-сировинного комплексу, оновленні видобувної галузі, а отже, вмотивовує перспективи підготовки фахівців-геологів. Відповідно «Аналітичний звіт щодо професійно-кваліфікаційного прогнозування в Україні» (2017) передбачає підвищення попиту на ринку праці до 2025 р. на професіоналів з інжинирингу і природничих наук, спеціалістів у галузі гірничої справи і відкритих розробок, що дозволяє очікувати поступового збільшення кількості студентів на геологічних спеціалізаціях. У свою чергу результати офіційного моніторингу інтеграції української системи вищої освіти в Європейський освітній і науковий простір, починаючи від 2014 р., засвідчують, що студенти, які навчаються на природничих та інженерних спеціальностях, в тому числі й майбутні геологи, за кількістю займають друге місце серед усього числа студентів. Рівень компетентності молодих фахівців галузі впливає і буде впливати на ресурсозабезпеченість країни, її екологічну безпеку. Це має прискорювати процеси інноватизації змісту поглиблення контекстності їх професійної підготовки у наближенні до міжнародних стандартів

галузевої освіти.

Сьогодні ситуація в Україні складається так, що після закінчення закладу вищої освіти випускник-геолог потрапляє на ринок праці з певним обсягом знань, умінь і майже цілковитою відсутністю практичних навичок роботи, умовно сформованими компетентностями. Причина полягає в затеоретизованості професійної освіти, її віддаленості від реального виробничого процесу. Стійкість цієї тенденції пояснюється передусім складним станом геологічної галузі нашої країни, постійною боротьбою підпорядкованих Державній службі геології та надр України організацій за право існування в умовах ринку, що не може не ускладнювати їх участь у підготовці майбутніх кадрів.

Галузеві ж або відповідні підрозділи багатогалузевих (класичних, технічних) університетів страждають не стільки на недостатність у навчальних планах часу на контекстно-практичну підготовку фахівців, скільки на організаційно-змістову недосконалість академічних практичних занять, низьку дієвість різновидів практик. Вирішення проблеми може вбачатися у впровадженні в освітній процес більш ефективних, практико орієнтованих освітніх технологій та методів навчання. Саме тому дисертаційне дослідження М.С. Кузько, де запропоновано новий підхід до організації професійної підготовки майбутніх геологів із застосуванням технології ситуативного моделювання, є своєчасним.

Представлена до захисту дисертаційна робота виконана в рамках комплексного наукового дослідження Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Розробка інноваційних технологій підготовки майбутніх геологів до професійної діяльності в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U005128), що підтверджує її актуальність.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, засвідчується результатами теоретичного та практичного етапів наукового пошуку, здійснених М.С. Кузько, і в цілому не викликає сумніву. Автором коректно обрано наукові принципи і методи

педагогічного дослідження. Виконання визначених завдань сприяло досягненню його мети та підтвердженню гіпотези.

Загострення необхідності в поглибленні інтеграції вищої освіти з виробничими завданнями геологічної галузі зумовили критичний аналіз наявного досвіду професійної підготовки майбутніх геологів, результати якого засвідчили недостатній рівень її теоретичного обґрунтування з позицій компетентнісного, діяльнісного і студентоцентрованого підходів, призвели до виявлення недоліків у змісті й організації. Відповідно автором було вмотивовано необхідність уведення до професійної підготовки геологів інноваційної методики ситуативного моделювання із забезпеченням навчально-методичного супроводу її реалізації. Не можемо не відмітити, що обраний М.С. Кузько напрям дослідження корелює з думкою вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно способів модернізації геологічної освіти.

Аналіз освітніх нормативно-правових документів, дотичних науково-літературних джерел, досвіду підготовки майбутніх геологів у вітчизняних (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка та ін.) і зарубіжних закладах вищої освіти (Оксфордський університет, Велика Британія; Нотінгемський університет Нінґбо, КНР; Університет Пеша, Угорщина та ін.) дозволив встановити особливості, визначити основні вимоги до такого виду підготовки і діяльності за фахом. Здійснений науковий пошук сприяв послідовному розкриттю поняттєвого апарату дослідження. Так, основне поняття «ситуативне моделювання в професійній підготовці майбутніх геологів» доцільно визначено як сукупність інтерактивних методів навчання, що відтворюють реальні та реально можливі виробничі ситуації, використання яких сприяє формуванню у майбутніх геологів загальних та фахових компетентностей. У логіці роботи серед методів ситуативного моделювання виокремлено ділові ігри, ситуаційні задачі, кейси, виявлено їх дидактичний потенціал у професійній підготовці майбутніх геологів.

Наступним кроком і безперечним здобутком стало обґрунтування авторської методики ситуативного моделювання через взаємозв'язок і послідовність реалізації обраних методів, спрямованих на відтворення та аналіз студентами умовно-виробничих ситуацій і заходів з їх реалізації в освітньому процесі. Структурні елементи запропонованої методики досить переконливо представлено в єдності: 1) вибору оптимальних методів ситуативного моделювання (залежно від цілей та запланованих результатів навчання, змісту навчальної дисципліни, кількості студентів у групі, форми організації освітнього процесу); 2) розроблення та забезпечення освітнього процесу навчально-методичним супроводом для впровадження методів ситуативного моделювання в професійну підготовку майбутніх геологів; 3) організації аудиторної та позааудиторної роботи студентів. Детальний аналіз переваг і недоліків кожного з упроваджених методів дозволив обґрунтувати можливості їх використання для підвищення якості професійної підготовки майбутніх геологів.

Цінним є те, що визначення автором педагогічних умов реалізації заявленої методики стало результатом психолого-педагогічного спостереження за освітнім процесом і опитування науково-педагогічних працівників та студентів геологічних спеціалізацій. Це дало можливість сформулювати їх у максимальному узгодженні зі складовими структурами методики ситуативного моделювання, виділивши: наявність методичного супроводу для забезпечення готовності науково-педагогічних працівників до реалізації методики ситуативного моделювання; організацію інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу з метою формування готовності майбутніх геологів до опрацювання засобів ситуативного моделювання; врахування характеру навчального матеріалу в процесі реалізації запропонованої методики.

Розроблений і впроваджений, відповідно до визначених педагогічних умов, авторський практикум «Гірничі роботи та буріння в розвідці та експлуатації корисних копалин» зі спеціалізованими професійно-орієнтованими завданнями та укладений здобувачкою посібник «Ситуативне моделювання» з рекомендаціями щодо реалізації цієї методики в професійній підготовці

майбутніх геологів підсилили практичне значення дослідження. Перевагою такого навчально-методичного забезпечення слід уважати його універсальність – можливість застосування (за певної адаптації) у підготовці студентів інших природничих та технічних спеціалізацій.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження не викликає сумніву, що засвідчується аргументованими авторськими підходами до розроблення та результативністю перевірки ефективності методики ситуативного моделювання у забезпеченні якості професійної підготовки майбутніх геологів. Правомірність тлумачення якості професійної підготовки майбутніх геологів на бакалаврському рівні як ступеня відповідності результатів навчання, досягнутих майбутніми геологами в результаті опанування певної освітньої програми, підтверджується встановленими критеріями (професійно-орієнтованої мотивації, засвоєння знань, сформованості вмінь) та показниками до них (рівень професійної спрямованості, коефіцієнт засвоєння знань та коефіцієнт сформованості умінь відповідно).

Достовірність результатів дослідження забезпечено дотриманням педагогічних умов, які сприяли реалізації та дієвості розробленої методики. Емпірична частина дослідження є достатньою та підтверджує сформульовані автором висновки. Успішність здійсненої автором спроби удосконалити організацію освітнього процесу в частині викладання навчальних курсів геологічного спрямування із застосуванням ситуативного моделювання засвідчено даними констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту. Не можемо не відмітити також ґрунтовності перевірки результатів педагогічного експерименту із застосуванням методів математичної статистики. З огляду на його проведення на базі чотирьох закладів вищої освіти початкова подібність та кінцева відмінність усіх експериментальних та контрольної груп ретельно перевірена статистично на початку та наприкінці педагогічного експерименту. Одержані М.С. Кузько результати відповідають найважливішим

положенням рецензованого дослідження, його меті, завданням і переконливо представлені у висновках до розділів та загальних висновках дисертації.

4. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Основні наукові положення дисертації, сформульовані автором висновки і рекомендації повною мірою оприлюднено в 7-ми статтях у вітчизняних фахових виданнях та публікації у міжнародному періодичному виданні. Їх обговорення відбулося на засіданнях відділу інтеграції вищої освіти і науки Інституту вищої освіти НАПН України та 5-ти науково-практичних конференціях різного рівня (загальна кількість матеріалів апробаційного характеру у збірниках матеріалів конференцій становить 9 одиниць).

Розроблені здобувачкою рекомендації щодо впровадження методики ситуативного моделювання в професійну підготовку майбутніх геологів опубліковано в посібнику та практикумі.

Автореферат рецензованої дисертації цілком розкриває зміст дослідження, його етапи, найбільш суттєві положення і результати.

5. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Відзначаючи самостійність, актуальність, наукову новизну, логіку і послідовність дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне вказати на окремі недоліки роботи та висловити побажання:

1) на нашу думку, слід привести у відповідність науковий апарат дисертації. Так, заявлене у предметі застосування ситуативного моделювання лише при вивченні теоретичних геологічних дисциплін не повною мірою відповідає темі, меті, завданням дослідження та порушує розуміння цілісності (єдності теоретичної, практичної і контекстно-наукової складових) професійної підготовки майбутніх геологів;

2) з нашої точки зору, в розкритті сутності й змісту ситуативного моделювання необхідно більш чітко визначитися зі співвідношенням понять «методика», «форма», «метод», оскільки впроваджені ділові ігри, кейси і

ситуаційні задачі трактуються в дисертаційному дослідженні то формами, то методами (дис., с. 33-34, 100; автореф., с. 6, 8 та ін.);

3) поглибленої характеристики потребує феномен «квазіпрофесійного середовища», згадуваний у тексті дисертації як результат застосування методики ситуативного моделювання (дис., с. 112). Це сприятиме уточненню поняттєвого ряду дослідження;

4) на наш погляд, у визначенні другої педагогічної умови реалізації методики ситуативного моделювання, а саме – організації інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу – випущено аспект педагогічно доцільної суб'єкт-суб'єктної партнерської взаємодії «викладач-студент», де викладачеві належить роль розробника змісту і організатора впровадження заявленої методики в професійну підготовку майбутніх геологів;

5) зміст параграфу 2.3 «Сутність методики ситуативного моделювання в професійній підготовці майбутніх геологів» II розділу дисертації бажано узгодити з додатком Н «Приклади розроблених завдань для геологічних навчальних дисциплін» (дис., с. 247-264), що дозволило б уникнути надмірної описовості відомих дидактичних методів та довести доцільність їх практичного застосування як різновидів ситуативного моделювання у професійній підготовці геологів.

Водночас відмітимо, що висловлені побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів дисертаційної роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів

Виконане Маріанною Сергіївною Кузько дослідження є теоретично і методично обґрунтованим, характеризується науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю, цілком завершене і самостійне. Отримані результати мають суттєве значення для теорії і методики професійної освіти. За підсумками проведеного дослідження автором здійснено вирішення важливого наукового завдання – підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх геологів шляхом застосування методики ситуативного моделювання.

